

Kuldashev Ergash Nurmurzayevich

Jizzax politexnika instituti “Arxitekturaviy loyihalash” kafedrası

katta o‘qituvchisi

JIZZAX SHAHARINI REKONSTRUKSIYA QILISH VA BARQAROR RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Annotatsiya: Ushbu maqolada Jizzax shahrini qayta qurish va uni barqaror rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari muhokama qilinadi. Jizzax shahari O‘zbekistonning markaziy qismida joylashgan bo‘lib, uzoq tarixga, boy madaniy merosga va iqtisodiy salohiyatga ega. Shahar infratuzilmasini modernizatsiya qilish, ekologik muammolarni bartaraf etish va aholi turmush darajasini oshirish uchun rekonstruksiya va barqaror rivojlanish dasturlari muhim ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlari: Rekonstruksiya, yashil arxitektura, yashil yechimlar, qayta tiklanadigan energiya, mikroiqlim.

Kuldashev Ergash Nurmurzayevich

Senior teacher of the Department of “Architectural design” of the

Jizzakh polytechnic institute

ISSUES OF RECONSTRUCTION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE CITY OF JIZAKH

Abstract: This article discusses the main directions of reconstruction and sustainable development of the city of Jizzakh. Jizzakh is located in the central part of Uzbekistan and has a long history, rich cultural heritage and economic potential. Reconstruction and sustainable development programs are important to modernize the city's infrastructure, eliminate environmental problems and improve the living standards of the population.

Key words: Reconstruction, green architecture, green solutions, renewable energy, microclimate.

Kirish.

Jizzax shahri o'zining geografik joylashuvi tufayli transport va iqtisodiy aloqalar uchun qulay sharoitga ega. Yashil arxitektura — bu atrof-muhitga ta'sirni kamaytirishga va binolarning energiya samaradorligini oshirishga qaratilgan innovatsion loyihalash va qurilish yondashuvidir. Bu tushuncha binolarni va shaharlarning atmosferaga chiqarilayotgan zararli moddalarni kamaytirish, tabiiy resurslarni tejash va atrof-muhitni saqlashga yordam beradigan tarzda loyihalashni o'z ichiga oladi. Yashil arxitekturaning asosiy maqsadlariga energiya iste'molini kamaytirish, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish, suvni tejash, chiqindilarni kamaytirish hamda tabiiy materiallardan foydalanish kiradi. Bu esa turmush sifatini yaxshilash, shaharlardagi ekologik vaziyatni muvozanatda saqlab turish va kelajak avlodlar uchun samarali hayot tarzi yaratish imkonini beradi.

1-rasm. Yashil arxitekturaga mo'ljallangan kelajak shahar.

Urbanizatsiya va ekologik muammolar

Global urbanizatsiya tendensiyalari dunyoda shahar aholisi tez sur'atlar bilan o'sib bormoqda. BMTning ma'lumotlariga ko'ra, 2050 yilga kelib dunyo aholisining 68% shahar hududlarida istiqomat qilishi kutilmoqda. Bu esa atrof-muhitga ta'sirni kuchaytiradi va ekologik muammolarni keskinlashtiradi.

Ekologik oqibatlar. Shaharlar — bu CO₂ chiqindilarining asosiy manbalari bo'lib, global issiqlik gazlarining taxminan 70% shaharlardan chiqariladi. Bundan tashqari, shaharlar havoning ifloslanishi, chiqindilar muammosi, suv resurslarining kamayishi va issiqlik orollarining shakllanishi kabi muammolarga duch kelmoqda.

Yashil yechimlar zarurati. Urbanizatsiya jarayonlaridan kelib chiqadigan ekologik muammolarni hal qilish uchun yangi yondashuvlar zarur. Yashil arxitektura va barqaror shahar rejalashtirishi bu muammolarni hal qilishning eng samarali usullari hisoblanadi.

2-rasm. Jizzax shahri “Jizzaxlik” mahallasidagi Hayot ko‘chasi loyihasi.

Quyidagilar yashil shahar arxitektirasining asosiy prinsiplariga kiradi:

- tabiat bilan uyg'unlik(tabiiy landshaft) va shahar muhitini birlashtirish;
- resurslardan samarali foydalanish (energiya, suv va materiallarga bo'lgan ehtiyojni kamaytirish;
- qayta tiklanadigan energiya (quyosh, shamol va boshqa toza energiya manbalaridan foydalanish);

- suvni tejash va qayta ishlash(yomg'ir suvini yig'ish va oqavasuvlarni tozalash tizimlari);

- yashil maydonlar va biodiversiter(shahar ichida tabiiy muhitni yaratish va saqlash).

Ushbu prinsiplar shaharlarni barqaror, yashovchan va ekologik jihatdan mas'uliyatli qilish uchun yaxlit yondashuvni ta'minlaydi. Ular nafaqat atrof-muhit muammolarini hal qiladi, balki fuqarolar uchun sog'lom va qulay muhit yaratadi.

Binolarda yashil texnologiyalar. Yashil tomlar:

O'simliklar bilan qoplangan tomlar shahar issiqlik orollarini kamaytiradi, issiqlik izolatsiyasini ta'minlaydi va yomg'ir suvini filtrlab, ushlab qoladi. Ular havo sifatini yaxshilaydi va shahar biodiversitetini oshiradi.

Qayta tiklanadigan energiya. Quyosh panellari, shamol turbinalari va geotermal tizimlar binolar uchun toza elektr energiyasini ishlab chiqaradi. Zamonaviy yashil binolar ko'pincha o'z ehtiyojlarining katta qismini o'zlari ishlab chiqaradi.

3-rasm. Smart shaharlar va raqamli transformatsiyasi.

Yashil devorlar. Vertikal bog'lar deb ham ataladigan bu tizimlar binolarning tashqi yoki ichki devorlariga o'rnatiladi. Ular issiqlik izolatsiyasini yaxshilaydi, shovqinni kamaytiradi va havoni tozalaydi, shuningdek estetik jihatdan ham binoga go'zallik qo'shadi.

Passiv dizayn. Tabiiy yorug'lik va ventilatsiyadan foydalanish, shuningdek binolarni quyosh yo'lini hisobga olgan holda joylashtirish energiya sarfini sezilarli darajada kamaytiradi va binoning ekologik xususiyatlarini yaxshilaydi.

Sensorlar tarmog'i. Atrof-muhit ko'rsatkichlarini real vaqtda monitoring qilish.

Katta ma'lumotlarni tahlil qilish. Shahar tizimlarining ishlashini optimallashtirishga yordam beradi.

Bulutli va tezkor qarorlar. Shahar xizmatlarini avtomatik boshqarishni ta'minlaydi.

Fuqarolar ishtiroki. Mobil ilovalar orqali shahar infratuzilmasini nazorat qilishni tartibga soladi.

IoT (Internet of Things) texnologiyalari shaharlarni yanada "aqlli" qilib, resurslardan samarali foydalanishga va atrof-muhitni himoya qilishga yordam beradi. Masalan, aqlli yorug'lik tizimlari elektr energiyasini 30-50% gacha tejashi, aqlli suv boshqaruvi esa suv isrofini 20% gacha kamaytirishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. 2019-yil 4-oktabrdagi "2019 - 2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "Yashil"Iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4477-son qarori.

2.S. S. Ojegov, A. S. O'rolov, K. J. Rahimov. Landshaft arxitekturasini va dizayni - Samarqand, 2003.

3. Ahmedov M. Q., Nazarova D. A., Xasanov A. O. O'zbekiston arxitekturasini va shaharsozligining taraqqiyot yo'llari. Monografiya. Toshkent 2016.